

PODRĘCZNIK CHRZEŚCIJANINA

CZYLI JAK ZBUDOWANY JEST LEKCJONARZ MSZALNY

Kościół poprzez Słowo Boże ukazuje głęboką treść i logikę wydarzeń zbawczych. Za pomocą czytań przytaczanych podczas liturgii słowa w czasie Mszy Świętej objaśnia ludowi bożemu, dlaczego Pismo Święte jest księgą wewnętrznie spójną i ułożenie poszczególnych ksiąg absolutnie nie jest dziełem przypadku. W Starym Testamencie bowiem Nowy się ukrywa, a w Nowym Testamencie Stary się otwiera. Na jakiej zatem zasadzie dobierane są poszczególne teksty czytane podczas Liturgii?

Księgą, z której podczas Mszy Świętej lektor, kantor, diakon bądź kapłan czytają Słowo Boże jest Lekcjonarz Mszalny (do czytania samej Ewangelii może również służyć Ewangeliarz). Czerwona księga wykładana przed Liturgią przez lektora na ambonie pełni rolę źródła, dzięki któremu wierni zostaną wprowadzeni do uczestnictwa w dalszej części obrzędów liturgicznych. Ciekawostką jest, że w niektórych kościołach lekcjonarz wykładany przed Mszą jest zamknięty, by w odpowiednim momencie mógł być otwarty i aby Słowo Boże wypłynęło do wiernych poprzez usta czytającego. To nadaje głębszy sens gestowi otwarcia księgi Pisma Świętego.

We wprowadzeniu do Lekcjonarza mszalnego możemy odnaleźć szczegółowy podział poszczególnych ksiąg na okresy liturgiczne, a także odpowiednie cykle roczne, według których są czytane poszczególne czytania. Ma to na celu urozmaicenie przekazywanych treści tak, aby zarówno słuchający, jak i czytający mogli głębiej poznać Księgę Życia.

Podstawowym podziałem Lekcjonarza jest ułożenie ksiąg według kalendarza liturgicznego, czyli okresów przypadających na dany czas:

- Okres Adwentu,
- Okres Bożego Narodzenia,
- Okres Wielkiego Postu,
- Triduum Paschalne,
- Okres Wielkanocny.

Oprócz tego oczywiście mamy liczący 33 lub 34 niedziele Okres Zwykły. Ułożenie czytań w tym okresie jest dla niego specyficzne, co wymaga szerszego objaśnienia.

Msze niedzielne oraz świąteczne zostały podzielone według cyklu trzyletniego (A, B, C). Wprowadza to bardziej urozmaicony dobór czytań, co sprawia, że to samo czytanie wierny usłyszy dopiero po upływie trzech lat. Wpływa to przede wszystkim na świadomość chrześcijańską oraz głębsze poznanie istoty zbawienia. Zasady te określane są przez wprowadzenie do Lekcjonarza mszalnego, jako „(...) zasady harmonizacji lub czytania półciągłego”. Przy zachowaniu tych reguł zachowuje się wrażenie współmierności treści zawartych w czytanych fragmentach Starego i Nowego Testamentu, ale przede wszystkim z Ewangelią.

Liturgia w dni powszednie odznacza się odrębnym podziałem pierwszego czytania na cykl dwuletni (I, II). Czytania roku pierwszego stosuje się w latach nieparzystych, zaś roku drugiego w parzystych. Fragment Ewangelii i śpiewu przed Ewangelią nie ulegają zmianie. Podobnie jak w przypadku Mszy niedzielnych i świątecznych stosuje się zasadę harmonizacji oraz czytania półciągniętego (czytanie ze Starego Testamentu swoją treścią nawiązuje do przesłania czytanego fragmentu Ewangelii).

Wprowadzenie do Lekcjonarza mszalnego daje możliwość wyboru, co do długości czytanego tekstu. Często Lektorzy mający czytać fragmenty Pisma Świętego w Zgromadzeniu napotykają się w księdze na formę krótszą oraz formę dłuższą czytania. Wyjaśnienie brzmi:

„Przy wyborze jednej z dwóch form, w jakich ten sam tekst jest podawany, należy również stosować kryterium duszpasterskie. Niekiedy bowiem podaje się ten sam tekst w formie dłuższej i krótszej. Należy wtedy uwzględnić, czy większy owoc słuchaczom przyniesie czytanie dłuższe, czy krótsze; czy są oni zdolni należycie zrozumieć jakieś trudniejsze teksty; wreszcie czy będą mogli wysłuchać tekstu bardziej kompletnego, który potem zostanie wyjaśniony w homilii.”

Należy wówczas spytać celebransa o to, które czytanie ma zostać odczytane, ażeby zachować spójność nauczania.

Po wstępnym omówieniu zasad redagowania Lekcjonarza przejdźmy do opisu poszczególnych jego części.

Adwent

Adwent jest czasem przygotowania się na przyjście na świat Zbawiciela. Czytania mszalne mają za zadanie przedstawienie zapowiedzi wydarzeń z narodzenia Mesjasza. Dlatego też teksty czytane podczas liturgii zarezerwowane są wyłącznie dla tego okresu. Wprowadzenie do Lekcjonarza mszalnego podaje nam taki układ czytań w dni powszednie:

„Podane są dwie serie czytań: jednej używa się od początku Adwentu do dnia 16 grudnia, drugiej od 17 grudnia do 24 grudnia. W pierwszej części Adwentu czyta się Księgę Izajasza, według porządku księgi, łącznie z tekstami ważniejszymi, jakie przypadają także w niedziele. Ewangelie tych dni są dobrane do pierwszego czytania. Od czwartku drugiego tygodnia zaczynają się czytania z Ewangelii o Janie Chrzcicielu; pierwsze zaś czytanie stanowi albo dalszy ciąg Księgi Izajasza, albo wybrany tekst nawiązujący do Ewangelii.

W ostatnim tygodniu przed Narodzeniem Pańskim czyta się opis wydarzeń, które bezpośrednio przygotowały narodzenie Chrystusa z Ewangelii według św. Mateusza (rozd. 1) i według św. Łukasza (rozd.1). Jako pierwsze czytanie w związku z Ewangelią dobrano teksty z różnych ksiąg Starego Testamentu, wśród których znajdują się niektóre ważne proroctwa mesjańskie.”

Jak widać, tematem przewodnim czytanych tekstów są te z księgi proroka Izajasza. Układ Ewangelii niedzielnych każdej z czterech niedziel Adwentu są następujące:

- pierwsza Niedziela nawiązuje do powtórnego przyjścia Pana,
- w drugą i trzecią niedzielę przedstawiana jest osoba Jana Chrzciciela,
- czwarta niedziela to opis bezpośrednich wydarzeń przed narodzeniem Chrystusa.

Okres Bożego Narodzenia

Okres Bożego Narodzenia jest radosnym czasem świętowania narodzin naszego Pana, Jezusa Chrystusa. Czytania, zatem skupiają się bezpośrednio wokół opisu tych wydarzeń, jak również tego, co wydarzyło się niedługo później. W Wigilię i podczas trzech Mszy Narodzenia Pańskiego czytania prorockie jak i inne zostały wybrane według tradycji rzymskiej. W niedzielę Oktawy Bożego Narodzenia (niedziela Świętej Rodziny) czyta się fragmenty związane z dzieciństwem Jezusa oraz o cnotach życia rodzinnego. W poszczególne dni Oktawy Bożego narodzenia czytania dotyczą Najświętszej Bogarodzicy Maryi, jak również nadania imienia Zbawicielowi. W drugą niedzielę po narodzeniu Chrystusa teksty odnoszą się do tajemnicy wcielenia, natomiast w dzień Epifanii (objawienia Pańskiego) fragment ze Starego Testamentu oraz Ewangelia dobrane są według tradycji rzymskiej. Dni powszednie tego okresu obfitują w odczytywanie w sposób ciągły listu św. Jana. Ewangelie zaś odnoszą się do wydarzeń z dzieciństwa Zbawiciela.

Wielki Post

W Wielkim Poście każdy chrześcijanin przeżywa czas nawrócenia i przygotowania swojej duszy na misterium zbawcze. Czytania dobrane na ten okres mają w tym pomóc i jeszcze głębiej wprowadzić nas w tajemnicę męki, śmierci i zmartwychwstania Jezusa Chrystusa. Wprowadzenie do Lekcjonarzu mszalnego w ten sposób przedstawia teksty czytane podczas liturgii:

„Czytania z Ewangelii są rozłożone w sposób następujący: w niedzielę pierwszą i drugą zachowano opowiadania o kuszeniu i o przemienieniu Chrystusa. (..) W następną trzy niedziele przywrócono w roku A Ewangelie o Samarytance, o niewidomym od urodzenia i o Łazarzu. Te Ewangelie, ponieważ są ważne ze względu na chrześcijańską inicjację, mogą być czytane również w latach B i C, zwłaszcza tam, gdzie są katechumeni. Jednakże w roku B i C podaje się również inne teksty, a mianowicie: w roku B czytamy teksty św. Jana o przyszłym uwielbieniu Chrystusa przez krzyż i zmartwychwstanie, w roku C teksty św. Łukasza o nawróceniu.

W Niedzielę Palmową Męki Pańskiej na procesję zostały dobrane teksty z trzech Ewangelii,(..) odnoszące się do uroczystego wjazdu Pana do Jeruzolimy; we Mszy zaś czyta się opowiadanie o męce Pańskiej. Czytania ze Starego Testamentu odnoszą się do dziejów zbawienia, które są jednym z właściwych przedmiotów katechezy wielkopostnej.

Na poszczególne lata wyznaczono cykle tekstów przedstawiających zasadnicze etapy tych dziejów od początku aż do obietnicy nowego przymierza.

Czytania z Apostoła są dobrane w ten sposób, aby harmonizowały z czytaniem z Ewangelii i Starego Testamentu oraz, o ile to możliwe, by uwydatniał się między nimi wewnętrzny związek.”

Czytania w dni powszednie zaś dobierane są według zasady harmonizacji i omawiają różne tematy katechezy wielkopostnej, dostosowane do charakteru tego okresu. Od poniedziałku czwartego tygodnia następuje czytanie półciągłe Ewangelii św. Jana oddające cechy charakterystyczne Wielkiego Postu.

Triduum Paschalne oraz Okres Wielkanocny

Triduum Paschalne oraz Okres Wielkanocny to niewątpliwie najważniejsze dni religii chrześcijańskiej. Teksty czytane podczas liturgii są właściwie stałe i powtarzane co roku. Ma to związek z uosobieniem się wydarzeń zbawczych za każdym razem, kiedy je wspominamy. Teksty w poszczególne dni Triduum dobierane są następująco:

a) Wielki Czwartek

„We Mszy Wieczery Pańskiej w Wielki Czwartek wspomnienie uczty, która poprzedziła wyjście z Egiptu, stanowi szczególne tło dla przykładu, jaki daje Chrystus, umywając uczniom nogi, a także dla słów św. Pawła o ustanowieniu Paschy chrześcijańskiej w Eucharystii.”

b) Wielki Piątek

„Czynność liturgiczna w Wielki Piątek Męki Pańskiej osiąga szczyt w Janowym opowiadaniu o męce Pana, który jako Sługa Boży, zapowiedziany w Księdze Izajasza, prawdziwie stał się jedynym Kapłanem, ofiarując samego siebie Ojcu.”

c) Wigilia Paschalna (Wielka Sobota)

„Na świętą noc Wigilii Paschalnej zostało zaproponowanych siedem czytań ze Starego Testamentu, które przypominają wielkie dzieła Boże dokonane w historii zbawienia, oraz dwa czytania z Nowego Testamentu, a mianowicie zwiastowanie zmartwychwstania według trzech Ewangelii synoptycznych i czytanie z Apostoła o chrzcie chrześcijańskim, jako sakramencie zmartwychwstania Chrystusa.”

d) Niedziela Wielkanocna

„We Mszy w dniu Paschy czyta się Ewangelię z Jana o znalezieniu pustego grobu. Można jednak także czytać według uznania teksty Ewangelii zaproponowane na noc świętą albo tam, gdzie celebruje się Mszę wieczorną, opowiadanie z Łukasza o ukazaniu się Chrystusa uczniom idącym do Emaus. Pierwsze czytanie jest wzięte z Dziejów Apostolskich, które stosuje się w Okresie Wielkanocnym zamiast czytania ze Starego Testamentu. Czytanie z Apostoła mówi o przeżywaniu misterium paschalnego w Kościele.”

Czytania w niedziele wielkanocne oraz dni powszednie nawiązują do objawień Chrystusa uczniom po zmartwychwstaniu. Czytane są Dzieje Apostolskie oraz w sposób półciągły Ewangelia według św. Jana.

Okres zwykły

Okresowi zwykłemu „w ciągu roku” należy poświęcić odrębną część artykułu, ponieważ jest on dość skomplikowany w odniesieniu do dobieranych tekstów czytań podczas liturgii. Okres zwykły rozpoczyna się w poniedziałek po niedzieli przypadającej na pierwszą po dniu 6 stycznia i trwa do wtorku przed Środą Popielcową. Następnie rozpoczyna się w poniedziałek po niedzieli Zesłania Ducha Świętego i kończy się przed pierwszymi nieszporami pierwszej niedzieli Adwentu. Na ten czas czytania przygotowywane są następująco:

Kamil Godlewski

a) Msze niedzielne

W drugą niedzielę zwykłą czyta się wydarzenia związane z objawieniem Pana, czyli fragment o weselu w Kanie Galilejskiej;

Od trzeciej niedzieli zwykłej czytane są w sposób półciągły fragmenty trzech Ewangelii synoptycznych (św. Mateusza, św. Marka, św. Łukasza), które opisują życie i działalność Jezusa Chrystusa;

W roku B zostało włączone 5 czytań z Ewangelii św. Jana mówiące o chlebie żywym (J 6);

Czytania ze Starego Testamentu zostały dobrane według zasady harmonizacji;

Czytania apostoelskie przewidują odczytywanie półciągłe listów św. Pawła i św. Jakuba apostoła. Pierwszy List do Koryntian został rozłożony pomiędzy lata A, B oraz C ze względu na swoją długość.

b) Uroczystości Pańskie okresu zwykłego

„W uroczystości Najświętszej Trójcy, Ciała i Krwi Chrystusa oraz Najświętszego Serca Pana Jezusa czytane są teksty odpowiadające ich treści teologicznej. Czytania niedzieli trzydziestej czwartej i ostatniej sławią Jezusa Chrystusa, Króla wszechświata, zapowiedzianego przez typ Dawida, ogłoszonego wśród poniżenia męki i krzyża, panującego w Kościele i mającego powrócić na końcu czasów.”

c) Dni powszednie

Tygodnie 1 – 9 – Ewangelia św. Marka

Tygodnie 10 – 21 – Ewangelia św. Mateusza

Tygodnie 22 – 34 – Ewangelia św. Łukasza

Teksty pierwszego czytania obejmują kilkutygodniowe okresy przytaczania Starego oraz Nowego Testamentu. Fragmenty Starego Testamentu są krótkie i oddające pojedyncze myśli przekazywane wiernym, natomiast fragmenty Nowego Testamentu są dłuższe z uwagi na lepsze oddanie istoty poszczególnych listów.

Przyglądając się sposobowi podziału Lekcjonarza można odnieść wrażenie, że tylko w przypadku Pisma Świętego byłby on możliwy. Spójność treści biblijnych pozwala Kościołowi na stworzenie swego rodzaju podręcznika dla każdego Chrześcijanina, który uczestnicząc regularnie w Liturgii wciąż odbiera kolejne lekcje życia, których udziela mu sam Bóg. Egzamin z tych lekcji zdajemy codziennie, jednocześnie pokazując jakość nauki chrześcijańskiej.